

МЕХАНІЗМИ ІННОВАЦІЙНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ЯК ЧИННИК ЗМІН В ЗОВНІШНІЙ ТОРГІВЛІ

Сизоненко В.О., канд. екон. наук, доцент

Циганов С.А., доктор екон. наук, професор

кафедри міжнародних фінансів ІМВ КНУ ім. Тараса Шевченка

Дослідженню сутність та складові механізмів інноваційної інтеграції. Проанізовано сучасні тенденції у функціонуванні механізмів інноваційної інтеграції та їх вплив на трансформаційні зміни у зовнішній торгівлі. Обґрунтовано необхідність розробки інтеграційної стратегії у інноваційній сфері та її послідовної реалізації на практиці.

Сучасний період розвитку економіки України характеризується згортанням інноваційної діяльності практично усіма суб'єктами господарювання. Рівень інноваційно-інвестиційної активності визначає можливості відновлення виробництва для внутрішніх потреб, інтенсивність та структуру зовнішньої торгівлі. Без інноваційної та інвестиційної діяльності неможливо подолання довготривалих факторів розбалансування зовнішньої торгівлі, переходу від сировинної орієнтації до торгівлі високотехнологічними товарами і послугами, якісної зміни спеціалізації країни в світовому поділі праці.

Гострота кризи інноваційної економіки України, необхідність розробки інтеграційної стратегії та її реальної та послідовної реалізації актуалізують дослідження сучасних механізмів інноваційної інтеграції як вагомого чинника змін в зовнішній торгівлі. Ці механізми відображають міжнародні економічні відносини в інноваційно-інвестиційній сфері, що склалися і розвиваються між різними країнами з приводу продукування нововведень та їх використанням в зовнішній торгівлі. За своєю сутністю механізми інноваційної інтеграції складаються з певних принципів, організаційних форм і правил, поєднання інститутів, що забезпечують їх системне функціонування.

Аналіз динаміки і структури зовнішньої торгівлі України свідчить про тенденцію стрімкого віддалення від критеріїв розвинених країн: поступово зменшується додана вартість експортованої продукції, зникають наукові школи, здатні продукувати технічні нововведення, проблеми інвестування і хронічна нестача фінансових ресурсів обмежують можливості суб'єктів господарювання здійснювати технологічні розробки. В цих умовах слід реально оцінити нинішні можливості інтеграції України до інших країн та їх спільної взаємодії з інноваційно розвиненими економіками.

Існують принаймні три великих групи країн, здатних бути потенційно бажаними до інноваційної інтеграції з Україною: ЄС, США, азійський регіон. Щодо співробітництва з ЄС слід зауважити, що в Євросоюзі після розширення на схід відбулися якісні зміни, які не сприяють посиленню інноваційних інтеграційних намірів країн-членів ЄС з Україною. Так, підвищення конкурентоспроможності нових членів ЄС відносно українських постачальників на ринках металів, текстилю, продуктів харчування обумовлено більш високими темпами реструктуризації відповідного сектора машинобудування, виробництва устаткування в Польщі, Угорщині, Чехії та Словачії. Враховуючи використання в цих країнах єдиних технічних стандартів та норм безпеки споживання, перспективи виходу на ринок інноваційно активних підприємств цих галузей України можуть істотно погіршитися.

Крім того, у сучасному Євросоюзі розробка та освоєння технологічно нового продукту насамперед розпочинається в країні, яка має найвищий рівень доходу, місткий внутрішній ринок, який гарантує попит на інновації, потужну індустріальну базу та високий рівень розвитку науки. Виділені асигнування з бюджету складають доволі невелику суму, і становлять приблизно 6% загальних державних витрат, що зумовлює їх концентрацію в найбільш розвинених країнах – Франції, Німеччині та деяких інших країнах Європи.

Слід враховувати, що інноваційні економіки країн ЄС далеко не на всіх напрямках є лідерами за показниками інноваційного розвитку, і значно поступаються США, де створено потужну і ефективну систему підтримки нововведень. В подальшому можливе очікування посилення динамізму інноваційного розвитку в азійському регіоні, де зростає кількість країн, здатних перетворитися на важливих глобальних гравців на світових ринках технологій та інновацій.

Саме тому інноваційна інтеграція обумовлює альтернативність конкретних науково-технологічних нововведень у відповідності до особливостей розвитку тієї чи іншої країни, і відповідно, вимагає готовності до інституціонального забезпечення інноваційних проектів. До таких заходів, здатних активізувати функціонування механізмів інноваційної інтеграції, слід віднести:

1. Підвищення заінтересованості зарубіжних партнерів до розробок вітчизняних вчених потребує подолання критично низького рівня фінансування науки і освіти, зміни ставлення суспільства до соціально-економічного статусу вченого дослідника. Наразі спостерігається відставання України за чисельністю виконавців наукових і науково-технічних робіт в розрахунку на 1000 осіб зайнятого населення в порівнянні з найбільш розвиненими країнами. Це звужує потенційні можливості залучення науковців та науково-дослідних організацій у міжнародне інноваційне співробітництво, підвищення питомої ваги інноваційної продукції у ВВП країни за рахунок зростання віддачі від науково-технічних розробок.

2. Інноваційна інтеграція України з розвиненими країнами потребує формування якісно нової стратегії розвитку інноваційно активних підприємств. Не відбувається суттєвого нарощування видів діяльності, що використовують новітні науково-технічні та технологічні розробки, їх частка у ВВП України майже у п'ять разів нижче за середньосвітову із подальшою тенденцією до скорочення. Внаслідок цього відбувається

зниження рівня конкурентоспроможності вітчизняної продукції на світових ринках. І хоча за останніми даними Україна у 2017 р. піднялась у рейтингу конкурентоспроможності з 89 на 83 місце серед 140 країн, спостерігається відносно високий експортний потенціал інноваційно активних підприємств при одночасному низькому внутрішньому попиту на інновації. Це вимагає застосування оновленого інструментарію стратегії розвитку підприємств, поєднання в цьому товарної і інноваційної складової.

3. Механізми інноваційної інтеграції включають інструментарій виявлення умов досягнення підприємствами конкурентних переваг всередині країни та за її межами; оцінки ризиків потенційних інноваційних продуктів, що відповідають цілям інтеграції; розподіл власних і іноземних ресурсів для продукування нововведень і забезпечують обопільну вигоду від їх використання; ефективного нарощування стратегічних інноваційних конкурентних переваг.

4. Можливості інноваційної інтеграції у зовнішній торгівлі залежать від рівня розвитку національної інноваційної системи, яка б заохочувала нововведення та зростання ефективності інвестицій в інноваційну сферу. Системні механізми реалізації міжнародних угод про співробітництво в сфері науково-технічної та інноваційної діяльності сприятимуть реалізації інтересів у спільному інноваційно-технологічному просторі за рахунок комбінації та рекомбінації НДДКР, інвестиційних та інформаційних потоків.

5. Стратегічною функцією інноваційної інтеграції може бути альтернатива вибору – (імплементація, пристосування, збереження і нарощування національних переваг) у світовій торгівлі шляхом використання адаптивних моделей взаємодії у спільних кластерах і технопарках, міжнародних конгломератів, у яких консолідується певні інтереси з метою нарощування конкурентних переваг.